

ДОКЛАД и АНАЛИЗ

на анкета от

ТРЕТИ ОБУЧИТЕЛЕН СЕМИНАР ПО ПРОЕКТ EmpoweRARE

Онлайн обучение

„Права на хората с увреждания в България – III част – Социални услуги и лична помощ“

20 декември / неделя / 10:00- 16:00 ч./
ZOOM

- Наталия Григорова: модератор
- Илиана Тонова: обучител
- Иван Дечев: обучител

Третото обучение за овластяване на хората с редки болести по проект EmpoweRARE се проведе онлайн на 20 декември 2020 г. С провеждането му продължи да разширява информираността и разбирането на хората с редки болести за правата им за подкрепа и новите положения в законовата уредба, за законово уредения механизъм за получаване на полагащата им се подкрепа, ориентираност към коя институция в кой момент на искането на подкрепа трябва да се обърнат, има ли ограничения на индивидуалния им избор и коя институция може да я наложи.

В третото обучение по проект EmpoweRARE продължи моделът на подбор на обучители с експерт от екипа на Омбудсмана, г-н Иван Дечев и с включване и на експерт от практика, живеещ с рядко заболяване, г-жа Илиана Тонова, както и практическо обучение с решаване на казус за самооценка на степента на разбиране и усвояване на информацията. Участниците в обучението както и в двете предходни обучения бяха с широк възрастов диапазон – от 15 до 67 г.

Положителна тенденция във включването на участници в обученията по проекта е разширяването на географския обхват на местоживеенето на участниците – в третото обучение участниците бяха от 13 населени места - Лясковец, Плевен, Русе, София, Тетевен, Шумен, Бургас, Хасково, Шумен, Пазарджик, Мъглиж и Троян и с. Тополница, което увеличава разпространението на информацията в страната, като само 25% бяха участници от столицата.

Третото обучение продължи предоставянето на актуална информация, свързана със ситуацията на пандемията COVID-19, като предложи и специфична, много необходима за хората с редки заболявания информация за предимства и недостатъци на различните видове ваксини – **нуклеоидни ваксини** (РНК и ДНК). Практична информация беше предоставена и за издаването на болничен лист при карантина - изискванията и правата, и за икономическите сектори, в които работещите могат да получат компенсации при затваряне заради COVID-19 въз основа на Заповед, издадена от Министъра на труда и социалната политика.

Коментар по обратната връзка на участниците в Третото обучение по проект EmpowerRARE

Обща оценка за обучението дадоха една трета от участниците, като 75% от тях го оцениха като отлично и изчерпателно по всички разглеждани въпроси, а един участник го обяви за „най-добре организирано“ от всички различни формати онлайн обучения, в които е участвал и заяви желанието и намерението си да продължи да участва в обученията на Българска Хънтингтън Асоциация. Само един от участниците заяви в обратната си връзка, че „Обучението в някои части беше добре, нямаше създадена добра организация“. На въпроса **„Беше ли полезно обучението за Вас?“** всички участници отговориха положително, като 83.3% го оцениха като полезно, а останалите 16.7% дадоха отговор „По-скоро да“. На важния за обучение на хора с увреждания въпрос **„Обучението беше ли проведено по достъпен начин?“** всички участници дадоха отговор като 83.3% го оцениха като напълно достъпно с отговор „да“, 8.35% отговориха „по-скоро да“ и 8.35% отговориха „по-скоро не“. Т.е. общо 91.65% от участниците оцениха обучението като проведено по достъпен начин. На въпроса **„Организацията на обучението беше ли подходяща за Вас?“** – много важен за организаторите отговор поради различния възрастов обхват и различната степен на техническа обезпеченост, времева възможност и мотивация на участниците – 75% дадоха отговор „да“, 16.7% отговориха „по-скоро да“ и само 8,3% от отговорилите оцениха организацията на обучението като неподходяща за тях. Четвъртият въпрос **„Смятате ли, че учителите Ви предоставиха адекватна информация?“** получи 100% положителна оценка, като 83.3% от респондентите отговориха „да“, а останалите 16.7% дадоха отговор „По-скоро да“.

Важен за общата оценка на обучението беше петият въпрос от оценителната анкета на участниците **„Смятате ли, че ще можете да приложите наученото в ежедневието си?“**, отговорът на който въпрос беше положителен от страна на всички участници. 75% отговориха с „да“ и 25% отговориха „По-скоро да“. Полезни и насочващи за планиране на следващите обучения и допълнителна оценка на интереса и учителните нуди на участниците бяха отговорите на отворените въпроси.

Отвореният въпрос б изследваше **„Коя част на обучението Ви беше най-интересна и защо?“**. Рядко за отворени въпроси, всички участници дадоха отговор на този въпрос, като повечето отговори показваха преобладаващия интерес към нормативната уредба и разясняването на новостите в нея.

На въпрос 7 отговор дадоха 91.67% от участниците в обучението. Повечето отговори на отворения въпрос 7 **„Бихте ли променили или допълнили някоя от частите и ако да**

----- www.activecitizensfund.bg -----

– **по какъв начин?**“ бяха „не“, с което показаха одобрение на обучителната схема. Предложени конкретни промени, с които организаторите ще гледат да съобразят предстоящите обучения, бяха предложение за по-дълга обедна почивка и даване на примери за взаимодействие с институции и общини по места. Имаше и предложение за провеждане на обучението в 2 дни, „защото информацията е ценна, но е много и трудно се усвоява за един ден“.

Следващият отворен въпрос 8 **„Смятате ли, че са необходими и други подобни обучения на хората с редки болести и ако да – по какви въпроси?“** получи отговор като предходния от 91.67% от участниците. Всички респонденти категорично заявиха, че други подобни обучения са необходими и много полезни. Беше подадена ценна информация за желани теми на следващи обучения - да са фокусирани върху повече социални теми, да бъдат конкретно за хората с редки болести, които работят (да знаят дали и какви възможности имат при преизчисляване на пенсиите им, колко осигурителен стаж е нужен за това и какви права имат като хора с увреждания пред НОИ и в условията на пандемия), за предоставяне на помощно технически средства и възможните начини за снабдяване с тях от свободния пазар. Респонденти заявиха, че „трябва да целим хората с увреждания да имат по-висока правна култура и в частност в сферата на уврежданията“ и че „Хората с увреждания трябва да бъдат запознати с всички техни права.“

75% от участниците в обучението дадоха свои отговори на отворения въпрос 9. **„Какви действия смятате, че следва да бъдат предприети за развитие на социалните услуги за хората с редки болести?“** с много ценни предложения, които ще бъдат използвани в кампанията за застъпничество за правата на хората с редки болести и във формулирането на предложения към институции и хора, вземащи решения.

Конкретни постъпили предложения са за:

- *„Подобрение на предлаганите социални услуги и с осигуряване на механизми за пълноценен живот и обществено включване, справяне с изолацията“,*
- *„отношение (на служителите) като към болни хора и в нужда, а не просто имена на бланка в нечие чекмедже“,*
- *„са в техен интерес, гъвкавост, единна система за достъп и информираност до всички соц. услуги, възможности за електронен достъп за подаване на всички необходими документи, увеличаване броя на дните на годишен платен болничен за родителите на деца с РБ...., възможност за оценяване на социалните работници от ползвателите на соц. услуги, с цел подобряване и поощряване на качеството им на работа, така както е в частните фирми например... и т.н.“,*
- *„По добро наблюдение от страна на социалните служби върху изпълнителите на социалните услуги“,*
- *„(Повишен) Достъп до информация“/ Повече информираност от страна на институциите“,*
- *„Създаване на платформа за хората с увреждания, чрез която да се създаде обратна връзка с всички компетентни органи, които могат да оказват помощ на потребителите на платформата“.*

На общото запитване на въпрос 10 „Имате ли други предложения, коментари и препоръки?“ от отговорилите 83.3% половината заявиха, че нямат други предложения, коментари и препоръки. Внесените предложения и препоръки бяха за темата относно образователната система и децата с РБ, за вслушване в предложенията и за вземане под внимание на препоръките и критиката, отправена от участника от Плевен, който предложи всички участници да се представят поименно в началото на всяко обучение, за създаване на по-голяма сплотеност между участниците.

Всички участници в обучението дадоха отговор на въпрос 11 „Какви теми бихте предложили за следващи обучения? Моля избройте до 3 конкретни теми свързани с правата на хората с увреждания“, с което на практика потвърдиха прогреса в своето овластяване с готовността си да вземат решения по касаещи ги въпроси.

Планирането на съдържанието на следващите обучения ще стане с вземане предвид на предложените теми, които са:

1. Ниво на синхронизация на БГ с ЕС законодателството.

2. Умения за развитие на застъпничество и менторство.

3. Работеща мрежа за интеграция

4. Достъп до образование, достъп до пазара на труда, облагородяване на градската среда

5. За НОИ; административната тежест от НАП или общината;

6. Достъп до Евро програми, фондове и обучения на работещи хора с ТЕЛК

7. За личния асистент- предложения за промени, дискусия, информираност как се справят другите страни в ЕС с работата и обучението за хората с РБ

8. За родителите на деца с РБ какво може да се направи, като подкрепа от държавните институции

9. За техническите помощни средства за лица с увреждания и по точно опита с отпускането на тези помощни средства и начина на финансиране на тази услуга при някоя напреднала европейска държава.

10. За Новия закон за социални услуги, услуга "Заместваща грижа"

11. Право на труд и осигуряване на условия за заетост на хора с редки заболявания.

12. Механизъм за явяване на ТЕЛК при настъпили обстоятелства.

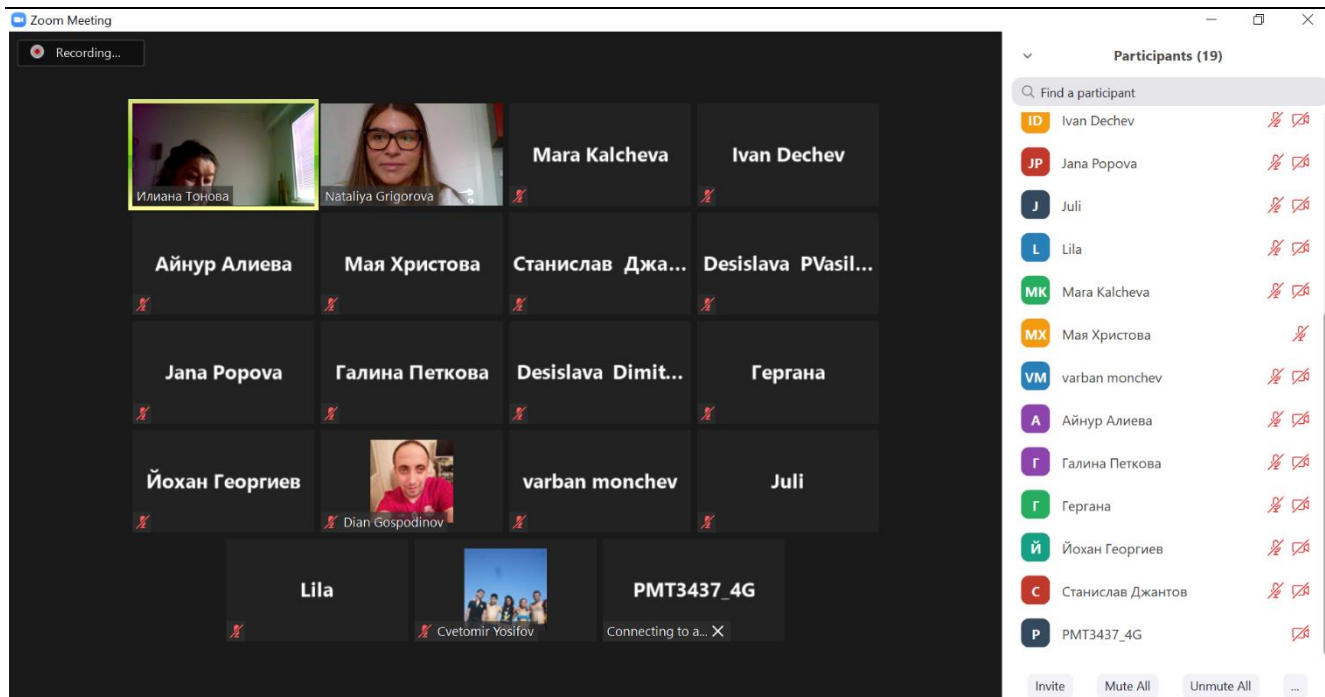
13. Мерки за заетост на хората с увреждания.

14. Как хората с увреждания да търсят правата си при отказ на институциите да предоставят съответните услуги?

15. Успешно взаимодействие с местната власт;

16. Права на децата с увреждания;

17. Възможности за интеграция чрез работа.

ЧАСТ II на оценителната анкета на участниците в Третото обучение по проект EmpowerRARE целеше получаване на **ОБРАТНА ВРЪЗКА ЗА НАУЧЕНОТО ОТ ОБУЧЕНИЕТО** с отговаряне на затворени въпроси.

Всички участници отговориха на Въпрос 1 (за *какво*) „**Социалните услуги могат да подкрепят човека с увреждания**“. 100% от респондентите отговориха, че социалните услуги могат да подкрепят човека с увреждания „за подобряване на качеството на живот“. 58.3% отговориха, че социалните услуги могат да подкрепят човека с увреждания: за реализиране на права“. Отговор, даден от 75% от участниците е и че социалните услуги могат да подкрепят човека с увреждания за превенция и/или преодоляване на социалното изключване. Трябва да подчертаем, че всички дадени отговори са верни и се основат на новопридобити знания по време на текущото обучение, чрез което свидетелстват за ефективността на обучението.

Въпрос 2 „**Насочване за социални услуги може да бъде извършено по настоящ адрес от**“ касаеше усвояването на нова информация по темата за общите правила „Как се ползват социалните услуги“, област, в която хората с увреждания принципно не са добре ориентирани при промени в законодателството.

Отговор на този въпрос дадоха 100% от респондентите, което показва големия им интерес към темата и желанието им да проверят вярното си усвояване на новата информация. Пълният верен отговор на този въпрос е: „Насочването може да бъде от дирекция „Социално подпомагане“ за лицата, за които е изрично предвидено насочване от дирекция СП, или от общината за всички други лица, които имат право на ползване на социални услуги, които се финансират от държавния и/или от общинския бюджет“. Дадените отговори с отбелязване на избраните за верни отговори на затворения въпрос

----- www.activecitizensfund.bg -----

Проект „Овластяване на хора с редки болести“ се осъществява с финансова подкрепа предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП.

(при възможен повече от един отговор) бяха както следва: по равно по 75% отговори „от общината“ и „от дирекция „Социално подпомагане“, с което 75% от участниците потвърдиха бързото си и вярно усвояване на новопридобитата информация. Трудността ориентирането между институциите и все още не затвърдените нови познания се проявиха чрез сгрешеното отбелязване от 58.3% от респондентите на „Избраният доставчик на социална услуга“ и от 8.3% на Дирекция „Бюро по труда“ за възможни насочващи институции.

Въпрос 3 **„За ползване на общодостъпни социални услуги“** съдържа във формулировката на вида на услугите информация за достъпността им и целеше да провери степента на различаване и оттам и на възможност за достъп до „общодостъпните“ и до „специалните“, т.е. социалните услуги с насочване. Както и предпологахме, в областта на достъпност до социалните услуги, предоставяната информация изискваше време за усвояване и вярно ориентиране.

Дадените отговори бяха разнопосочни като 75% от отговорилите бяха дали отговор „Изисква се насочване“, 41.7% бяха дали отговор „Сключва се договор с доставчика“ и по 33% отговаряха „Дължи се такса“ и „Нуждаещият се обръща директно към доставчика на социалната услуга“. Явно в тази област има нужда от затвърждаване на знанието и нужда от упражняване на ориентирането.

Въпрос 4 **„Според ЗСУ проверки за спазване на правата на потребителите на социалните услуги се извършват от“** е в чувствителна за потребителите на социалните услуги зона и ги ориентира накъде евентуално те биха могли да отправят свое искане за проверка за спазване на правата им да получат качествена услуга.

По време на обучението беше предоставена информация за новостите в Закона за социалните услуги спрямо Закона за социално подпомагане, като участниците в обучението бяха информирани за създаването на **Агенция за качеството на социалните услуги** като отделен орган за осъществяване на дейностите по мониторинг на ефективността и качеството на социалните услуги и за създаването на **Съвет по въпросите на социалните услуги** към всяка община, една от функциите на който ще бъде извършване на анализ на състоянието и ефективността на социалните услуги, които се предоставят на територията на общината.

От дадените отговори от участниците в обучението става ясно, че и в тази област на законови промени хората с увреждания имат нужда от допълнително осмисляне и затвърждаване на познанията от новата информация, тъй като са дадени равен процент отговори (по 58.3%), че проверки за спазване на правата на потребителите на социалните услуги се извършват от (1) Агенцията за социално подпомагане – както беше по Закона за социално подпомагане, и от (2) Агенцията за качеството на социалните услуги – както това урежда новият ЗСУ. Същото временно объркване е демонстрирано с отговорите на ниво община: (1) от Съвет по въпросите на социалните услуги – правилен отговор съответстващ на ЗСУ и (2) от Общинския съвет – базирано на познаване на предишното регламентиране в Закона за социално подпомагане.

В отговорите си на Въпрос 5 **„В случаите, при които човекът с увреждания има направление за социална услуга по Закона за хората с увреждания“** респондентите показват по-бързо вярно ориентиране. Обикновено те са запознати с определянето на потребност от чужда помощ от ТЕЛК/НЕЛК в експертните решения на хората с увреждания, с механизма за извършване на индивидуална оценка на потребностите по Закона за хората с увреждания (ЗХУ) и издаването на направление по чл. 25, ал. 2 от

Закона за хората с увреждания за ползване на механизма лична помощ с определен брой часове. 75% отговарят, че човекът с увреждания директно се обръща към доставчика на социалната услуга, на която има право и за която има вече насочване. Останалите отговори показват все още смесване на предишната и сегашната законова уредба: 41.7% отговарят, че е необходимо ново насочване от Дирекция „Социално подпомагане“, а 16.7% смятат за необходимо ново насочване от общината.

Отговорите на Въпрос 6 **„Кои хора с увреждания имат право на лична помощ“** показват по-добри познания на респондентите в тази област. 100% от отговорите са с отбелязан за верен отговор „С определено право на чужда помощ“. Посочването само от 41.7% като верен отговора, че имат право на ползване на лична (асистентска) помощ деца с определени 90 или над 90 на сто вид и степен на увреждания показва несигурни познания в областта на Закона за личната помощ. Посочените отговори на 33% от участниците „Които имат нужда от такъв вид подкрепа“ и на 25% „които са в невъзможност от самообслужване“ показва недооценяване на формалните законови изисквания за експертно оценяване на индивидуалната нужда.

В отговора на Въпрос 7 **„За ползване на механизма лична помощ човекът с увреждания следва“** също се демонстрира колебание относно изискванията, макар и 91.7% да отговарят категорично, че човекът с увреждания следва „да има извършена оценка на потребностите“. Само 50% считат, че човекът с увреждания „трябва да се обърне към общината по настоящия си адрес“, докато подаването в общинската администрация по настоящия му адрес на заявление-декларация от човека с увреждания за включване в механизма лична помощ е изрично залегнало като една от петте предпоставки, едновременното наличие на които е определящо за ползването на личната помощ. Само 25% от участниците са възприели на етапа на провеждане на обучението, че друга от петте изисквани за едновременно наличие предпоставки, определящи за ползването на личната помощ е „Изричен отказ от добавката за чужда помощ по чл. 103 от Кодекса за социално осигуряване (КСО) или в случаите, при които ползвател на лична помощ е дете с увреждане, за което се получава месечна помощ по чл. 8д, ал. 5, т. 2 от Закона за семейни помощи за деца (ЗСПД) отказ от сума в размер до 380 лв. от помощта“. А 16.7% считат, че за ползване на механизма лична помощ на човека с увреждания е необходимо „да бъде извършено насочване от общината“. Тук явно има объркване между изискванията за право на лична помощ и процедурата за получаване на социалната услуга лична помощ, за което има срок за разглеждане на внесените от човека с увреждания документи от общинската администрация и проверка за съответствие с изискванията на закона, който е 7 дневен от постъпване на документите или от отстраняване на констатираните на непълноти в документите. В рамките на този срок кметът на общината разпорежда подготвянето на сключване на споразумение между ползвателя, асистента и доставчика.

Изборът на верни отговори на Въпрос 8 **„Асистент по механизма лична помощ може да бъде“** е важно знание за хората с редки болести и въобще за хората с увреждания, понеже той дава отговор на честия въпрос може ли някой техен близък да заеме такава позиция със съответното й законово уредено заплащане. 91.7% от участниците в обучението са дали отговор на този въпрос без превес на някой от отговорите – с по 45.5% избор на верен отговор са подкрепени 3 отговора: „Само специалист в

предоставянето на такава помощ“, „Лице, придобило право на пенсия за осигурителен стаж и възраст“ и „Човек с увреждане, но без право на чужда помощ“. Всъщност тези отговори до голяма степен отразяват не кой може да бъде личен асистент, а и на кого не е забранено да бъде личен асистент. Конкретното законово разпореждане е, че **„Асистентът следва да не е поставен под запрещение; да не е осъждан за умишлено престъпление от общ характер и спрямо него като извършител на домашно насилие да не са налагани мерки за защита по Закона за защита от домашното насилие.** Това означава, че може да е с увреждане и да е пенсионер (да е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от Кодекса за социално осигуряване). Трябва да се има предвид, че с последните изменения, в сила от 1 януари 2021 г., се дава възможност на доставчика на лична помощ да поставя и други изисквания към асистентите по своя преценка в зависимост от потребностите на ползвателя.

Въпрос 9 **„За ползване на асистентска подкрепа по Програма „Предоставяне на грижи в домашна среда“** цели да изясни доколко добре са разбрали и усвоили респондентите по време на обучението предоставената им информация какъв е редът за кандидатстване за ползване на тази социална услуга. 72.7% отговарят, че следва да се подаде заявление към Дирекция „Социално подпомагане“, която е единствената институция, извършваща до 31 декември 2021 г. предварителната оценка за ползване на социални услуги, които се финансират от държавния бюджет и се регулират от ЗСУ. 63.6% дават отговор „Следва да се подаде заявление към общината“, което отговаря на законовата уредба на ЗЛП, където е разпредено, че „Желаещите или техен законен представител подават в общинската администрация по настоящ адрес заявление декларация за ползване на услугите по Програмата (за асистентска подкрепа).“ Т.е. това е верният отговор за тази програма, действаща по Закона за личната помощ. Другите два избрани отговора – 45.5% „е необходимо човекът с увреждане задължително да ..“ и 36.4% „Следва да се отговаря на подходящ критерий“ не са свързани с реда за кандидатстване за ползване на тази социална услуга.

Всички участници в обучението са отговорили на последния въпрос от Втора част на оценителния въпросник - Въпрос 10 **„За закупуване на храна по време на COVID-19 хората могат да се обръщат към“** като 100% са дали верния отговор, че могат да се обръщат към общината по настоящия си адрес. Все пак една трета от отговорилите (33.3%) са допуснали че могат да се обрънат за тази услуга и към Дирекция „Социално подпомагане“, което говори, че респондентите не са направили разграничаване между държавно предлаганите грижи и инициативата на Националното сдружение на общините в Република България.

Обобщение

Анализът на отговорите на участниците в Третото обучение по проект EmpoweRARE показва, че обучението е отговорило на обучителните нужди и очакванията на включилите се в него по подходящ и достъпен начин. Участниците в обучението до голяма степен са усвоили предоставената им нова информация, но имат нужда от затвърждаване на наученото и разграничаване на новата законова уредба от предходното законово уреждане. Предложените от участниците теми за бъдещи

обучения дават ценна информация за планиране на следващите две обучения съобразено със заявените им желания и черталите се нови обучителни нужди.

**БЛАГОДАРИМ НА ВСИЧКИ, КОИТО ОТДЕЛИХА ОТ ЦЕННОТО СИ
ВРЕМЕ ДА ДАДАТ НУЖНАТА НИ ОБРАТНА ВРЪЗКА ЗА ПЛАНИРАНЕ
НА НАЙ-ПОЛЕЗНИ ЗА ВАС ОБУЧЕНИЯ!**

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Сдружение „Българска Хънтингтън Асоциация“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.“

----- www.activecitizensfund.bg -----

*Проект „Овластяване на хора с редки болести“ се осъществява с финансова подкрепа предоставена от
Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП.*